

TDB KADIN DIŐHEKİMLERİ KOMİSYONU PANDEMİDE SORUNLARIMIZ FORUM RAPORU

Pandemide Sorunlarımız Forum Raporu TDB Kadın Dişhekimleri Komisyonu'nun kadın dişhekimlerinin karőılařtıkları -özellikle toplumsal cinsiyet olgusuna dayalı- sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymak amacıyla düzenlediği "Pandemide Sorunlarımız" başlıklı forumun ilk oturumu 26 Aralık 2020 tarihinde yapıldı.

İlk forumun sonuç tutanağının hazırlanmasının ardından çözüm önerilerine yönelik ikinci oturum düzenlendi.

İki oturum olarak düzenlenen forumda, pandemi döneminde çalışan kadın diőhekimlerinden oluşan, ülke geneline yayılan geniş katılımlı bir topluluğa ulaşılmaya çalışıldı. Foruma, çeşitli illerden özel dişhekimliği hizmetleri alanında kendi adına veya bir işverenin yanında ücretli çalışan dişhekimleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurumlarda görev yapan dişhekimleri ve Dişhekimliği Fakülteleri'nde uzmanlık veya doktora eğitimi alan dişhekimleri katıldı.

"Pandemide Sorunlarımız" forumu, kadın dişhekimlerinin pandemi döneminde de toplumsal cinsiyet olgusu (eőitsizliđi) ile tüm alanlarda karşılaştığını, erkek diőhekimleriyle birlikte sahip oldukları genel sorunların yanı sıra kadın olmaktan kaynaklı mücadele etmeleri gereken sorunlarında da artış olduğunu gösterdi. Forum tutanağı hazırlanırken sınıflandırma, katılımcıların ortak yaşadığı sorunlar, kamuda ve özelde çalışan, uzmanlık öğrenciliği yapan kadın dişhekimlerinin yaşadığı sorunlar olarak yapıldı.

• Pandemi Döneminde Tüm Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Ortak Sorunlar:

Toplumda çocukların ve evde bakıma muhtaç kişilerin bakımının kadının görevi olarak görülmesi, pandemi döneminde tüm kadınlar gibi diőhekim kadınların da evdeki iş yükünü arttırmıştır.

Okulların ve kreşlerin kapanması, çocukların uzaktan eğitime devam etmesi kadın dişhekimlerinin mevcut çözümlerle mesailerini sürdürmesini güçleştirmiştir. Sağlık çalışanı olduğu için yanlarında çalışan bakıcıların ve yardımcılardan işten ayrıldığını, yerine bir başkasını bulmanın zorlaştığını bildiren kadın dişhekimleri olduğu gibi, ayrılanların yerine yeni bakıcı bulamadığı ve ücretsiz izin de alamadığı için mesleğini sürdüremeyen kadın meslektaşlarımız da bulunmaktadır.

Çocuk bakımının aile büyüklerince üstlenildiği durumlarda kadın dişhekimlerinin riskli bir alanda çalıştıkları için kendilerini çocuklarından, eşlerinden ve aile büyüklerinden izole ettiği, onlara virüs bulaştırma kaygısı taşıdığı, aldıkları tüm önlemlere rağmen kimi zaman kendilerine ve yakınlarına virüs bulaşını engelleyemedikleri, yeniden hastalanma ve bulaştırma kaygıları taşıdıkları görülmüştür. Hastalanan meslektaşlarımız test yaptırma ve sağlık hizmeti alma konusunda sorun yaşamışlar, özelden hizmet almakta dahi güçlük çekmişlerdir.

Oturdukları binada asansör, merdiven gibi ortak alanları kullanırken kişisel koruyucu ekipman takmalarına rağmen komşularının Őikâyetiyle karşılaştığını, ayrımcılığa uğradıklarını bildiren kadın meslektaşlarımız vardır.

Koruyucu ekipmanların erkek bedenine göre standart ölçülerde yapılması yüzünden N95 maskelerin özellikle küçük beden tipine sahip kadın dişhekimlerine büyük geldiği, yeterli kavrama ve kapatma fonksiyonunu yerine getiremediği için koruyuculuk işlevinin yetersiz kaldığı, bedene uygun olmayan tulumların içinde hareket kabiliyetinin kısıtlandığı, rahat çalışma imkânının olmadığı dile getirilmiştir.

Pandemi nedeniyle kadın meslektaşların dayanışma ağı olarak kurmaya çalıştıkları komisyon faaliyetlerinde gecikmeler yaşanmıştır. İlk kez kurulacak komisyonların faaliyete geçmeleri ertelenirken, mevcut komisyonların çalışmaları duraklamıştır. Şu anda her iki grubun faaliyetlerine kaldığı yerden devam ettiği görülmektedir.

• Sağlık Bakanlığına Bağlı Filyasyonda Çalışan Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Sorunlar

Kişisel koruyucu ekipmanların temininde ciddi zorluklar yaşamışlardır.

Görev tanımlarında olmamasına rağmen ansızın ve belirsizliklerle dolu görevlendirmelerin yapılması maddi manevi birçok zorluğu da beraberinde getirmiştir. Ciddi kaygı problemlerine neden olmuştur.

Görevlendirmelerin adil yapılmadığına dair veriler mobing göstergesidir.

Görevlendirmelerin uzaklığı, yol ve konaklama sorunlarına neden olmuştur. Sahada yaşanan sözlü ve fiziksel sorunlar artan şiddetin göstergesidir. Toplum tarafından dolandırıcı muamelesi görenlerin yanı sıra filyasyon ekibindeki şoförlerin hakaret ve tacizine uğradığını ifade edenler de olmuştur.

Gece mesaisinde yapılan ev ziyaretleri yaşanan güvenlik sorunlarını arttırmıştır. Hiç bilmediği bir mahallede, hasta tarafından da tanınmayan filyasyon ekiplerine ziyaretleri sırasında sözlü ve fiziksel şiddet uygulanmıştır.

Toplum tarafından maruz kalınan şiddetin boyutunun; silah yöneltme ve asansöre kilitlemeye kadar vardığı ifade edilmiştir.

İkametgâh adreslerinden çok uzakta görevlendirmelerde servis sağlanmadığından kişiler kendi imkânlarıyla ulaşımını sağlamak zorunda bırakılmıştır, trafik kazaları hatta köy yollarında kaybolmalar yaşanmıştır.

Filyasyon ekiplerinin dinlenebilecekleri özel dinlenme alanları bulunmadığından, kurumda ekipler kalabalık halde küçük odalarda beklemek zorunda kalmış bu da bulaş riskini artırmıştır.

Hastaların pandeminin en başında dişhekimlerinin kendi özel telefonlarından aranması özel hayatın tehdidi olmakla beraber maddi yük de getirmiştir.

Yemek problemleri çalışma koşullarını daha da ağırlaştırmıştır. Görevlendirilen kurumlarda öğle ve akşam yemeği düzenlemesi uzun zaman geçmiş olmasına rağmen organize edilememiştir.

Yıllık ve ücretsiz izinlerin kaldırılması çocuk ve bakıma muhtaç aile bireylerinin bakımını sağlamayı güçleştirmiş, istifalara neden olmuştur. Çalıştıkları bölgelerde “fazla iş yükü ve belirsizlik ortamında çalışma” koşullarının düzeltilmesi taleplerinde bulunanlar mobbinge uğramışlardır.

Görev tanımları net olmadığından hasta sevk ve işlemlerinde sorunlar yaşamışlardır.

Kendilerini meslek dışı işler yaptıkları için değersiz hissetmişlerdir. Dişhekimliğinin pandemiyle birlikte atıl bir meslek grubuna dönüştüğü algısı yaygınlaşmıştır.

- Sağlık Bakanlığına Bağlı Kurumlarda Ağız Diş Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Kadın Dişhekimleri Kamuda çalışan dişhekimlerinin büyük çoğunluğunun hâlen fiyasyonda görevlendirilmesi ADSH ve ADSM’lerde ağız diş sağlığı hizmeti veren hekim sayısının azalmasına, hekim başına düşen hasta sayısı artışına, acil nöbetlerinin sıklaşmasına, iş yüklerinin çoğalmasına yol açmıştır.

Fiziki ortam pandemi koşullarına uygun hâle getirilmediği için dental işlemler sınırlı olarak yapılmakta; hekimler hem bu koşullarda hem riskle çalışma kaygısı yaşamakta hem de normal koşullarda verebilecekleri hizmeti sunamadıkları için kendilerini vicdanen kötü ve rahatsız hissetmektedir.

Fiziki koşullar sağlanmadığı için hizmet alamayan hastalar, tepkilerini dişhekimlerine ve çalışanlara yöneltmekte, sağlıkta şiddet giderek tırmanmaktadır.

Performansa dayalı prim sistemi yüzünden ciddi ekonomik gelir kayıpları yaşanmıştır Yıllık ve ücretsiz izinlerin kaldırılması, artan nöbetler, çocuk ve bakıma muhtaç aile bireylerinin bakımını sağlamayı güçleştirmiş, istifalara neden olmuştur.

Pandemi döneminde yeni düzenin sağlanmasında ve işleyişte hekimlerin ve meslek örgütünün fikri alınmamıştır.

Ayrıca fiyasyon görevinden dönenler, kurumlarında performans baskısıyla, kliniklerde pandemiye uygun koşullar için itiraz ettiklerinde ise mobbinge karşılaşmaktadırlar

• **Özel Ağız Diş Sağlığı Hizmetlerinde Kendi Adına Çalışan Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Sorunlar**

Çocuk bakımı desteğinin yitirilmesi, uzaktan eğitim, hibrid model, yeniden uzaktan eğitime geçiş süreçlerinin son dakikada duyurulması vb. sebepler kadın dişhekimlerinin günlük çalışma programlarında değişiklikler yapmasına, çalışma saatlerinin kısılmasına, bölünmesine yol açmış, mesleğini geri plana almasına ve iş hayatının zarar görmesine neden olmuştur.

Pandeminin başlangıcındaki belirsizlik üç aylık geçici bir işsizlik dönemine, dolayısıyla gelir kaybına neden olmuştur. Daha sonra kamudan hizmet alamayan hastaların öze yönelmesiyle hasta sayısı ve iş yükü artmıştır. Bir tarafta yapılması gerekli dişhekimliği uygulamaları, bir tarafta Covid-19 olup olmadığı belirsiz hastalarımız, bir tarafta ekonomik sıkıntılar nedeniyle meslektaşlarımız hayat riski ile çalışmak zorunda kalmıştır. HES kodu potansiyel Covid-19 pozitif hastayı ve taşıyıcı olup olmadıklarını sağlıklı gösteren bir uygulama değildir. HES

kodu ile kamuda işlem yaptıramayan hastalar özeldeki meslektaşlarımıza daha fazla yönelmekte ve ısrarcı taleplerle tedavi olmaya çalışmaktadır.

Dişhekimleri yardımcılarının daha çok kadın olması, onların da çocuk bakımlarından sorumlu olması, çocuk bakımını idame etmekte yaşadığı güçlükler, hastalanmaktan korkmaları birlikte çalıştıkları hekimlerin de zorlanmasına yol açmıştır.

Muayene odalarının bir sonraki hastaya hazırlanması için gereken dezenfeksiyon, sterilizasyon, ortam havalandırması, hasta aralarında belli süreler bırakılması gibi koşullar günlük bakılan hasta sayısının azalmasına yol açmış, özelde de hizmete ulaşmayı ertelemiştir. Buna itiraz eden ve/ya hoş olmayan tepkiler veren hastalarla karşılaştığını bildiren meslektaşlarımız bulunmaktadır, hasta-hekim ilişkileri yıpranmıştır.

- **Özel Ağız Diş Sağlığı Hizmetlerinde Ücretli Çalışan Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Sorunlar** Özelde ücretli çalışan bir grup hekim, çalıştıkları kurumun pandemiye uygun koşullar sağlamayı koruyuculuk için cerrahi maske ve eldiven temin etmekte yetmediğini, hem kendilerine hem de yardımcılara kişisel koruyucu ekipmanları bireysel olarak kendileri edinmek durumunda kaldıklarını dile getirmiştir.

İşverenlerin ekonomik kaygılarını hissettirdikleri çalışanlar, artan iş yükü ile pandeminin zorladığı esnek çalışma arasında sıkışmışlardır. İşverenlerin sarf malzemeye gelen zamlar nedeniyle malzeme temininde zorlanması ve tedariki geciktirmesi ve ekonomik kaygıyla daha fazla iş yükü talep etmesi ekonomik şiddet (mobbing) göstergesidir. Hasta yoğunluğunun artması ve hızlı işlem beklentisi hasta ile hekimi de karşı karşıya getirmiş, hastaların mobbing içeren davranışlarına neden olmuştur.

Özellikle kamu dişhekimleri fiyasyonda çalışınca ve kamuda ağız-diş sağlığı hizmetleri kısıtlanınca, özelde de bir hasta yığılımı olduğundan özelde çalışan hekimlerin yükünü oldukça artırmıştır, bu niceliksel artış ücretli çalışan dişhekimlerinin gelirine aynı oranda yansımamıştır.

Sahibi dişhekimisi olmayan sermaye sahipli poliklinikler söz konusu olunca ne yazık ki öncelikleri farklı olduğundan koruyucu ekipmanlar konusunda yeterli desteği vermedikleri gibi çalışma saatleri bakımından da gerekli dinlenme olanağını sağlamamış, özlük haklarını kullanamayan ve çalışma koşulları kötüleşen ücretli çalışanlar, istifa ve işten çıkarmaların yasaklanmasıyla bu şartlara mecbur kalmışlardır.

• **Üniversitelerde Akademisyen Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Sorunlar**

Haftada iki, üç gün gelerek akademik işleri de yetiştiremez olduklarından, hem hastaların işlemlerinin hem akademik programın aksadığından, verdikleri eğitimin eksikliğinden yakınmaktadırlar.

• **Uzmanlık Öğrencisi Kadın Dişhekimlerinin Yaşadığı Sorunlar**

Pandemi, uzmanlık eğitimi alan dişhekimlerinin yaptığı dental girişimlerin içeriğini değiştirmiştir. Acil hasta sayısı arttığı için uzmanlık öğrencileri, uzmanlık eğitimlerine yönelik diş tedavileri yerine ağırlı hastalara müdahale etmek zorunda kalmış, akademik ve etik duruşlarını sorgulamışlardır.

Dişhekimliği Fakülteleri'ne uzman hekim olmak üzere alınan yüksek lisans öğrencilerinin filyasyona çekilmesi, uzmanlık eğitiminden uzaklaşmalarına, sürenin uzamasına yol açmakta, mevcut koşullar nedeniyle tükenmişlik gibi psikolojik sorunlara sürüklemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Kamuda aksayan ağız diş sağlığı hizmetlerinin ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Meslek örgütü, asıl buraya dikkat çekmeli ve bunu gidermeye yönelik kamuoyu oluşturmalıdır.
- Özelden hizmet alamayan çok sayıda hasta grupları olduğu, toplumun genel sağlığı bozulduğu için halkın ücretsiz sağlık hizmeti almasının önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Gerek kamuda gerekse özelde çalışan dişhekimlerinin pandemi şartlarındaki çalışma koşullarını gösteren, dişhekimlerinin enfeksiyon kontrolü konusunda en iyi bilgi ve donanıma sahip olduğunu vurgulayan bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu bilgilendirme çalışmaları sosyal medya platformları ve/ya bölgesel billboardlar aracılığıyla ülke geneline yayılmalıdır.
- Filyasyonda görevlendirilen dişhekimlerinin kendi görev alanlarına dönmeye yönelik kamuoyu oluşturulmalıdır.
- Filyasyonda görevlendirilen dişhekimlerinin kendi görev alanlarına güvenli bir şekilde dönmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.
 - a) Pandemiye dişhekimliği yapabilmenin yolu hastaların PCR yaptırarak muayenehanelere veya kamudaki dişhekimliği birimlere kabulünden geçmektedir. HES kodu maalesef yeterli değildir. Hastalar hayat riski taşımadığından sistem içinde diş randevusu alan hastalara PCR yapılabilir.
 - b) En kısa zamanda tüm toplumun eşit ve ücretsiz aşılınmasıyla toplumsal bağışıklık sağlanarak sağlık hizmetine erişiminin riskleri azaltılmalıdır.
 - c) Kamuda ağız diş sağlığı hizmeti veren kurumlar pandemi koşullarına göre yeniden düzenlenmeli, gerekli önlemler alınarak tedavi yapılabilir hâle getirilmelidir.
- ADASM'lerdeki performans ve gece vardiyası uygulamaları toplum yararına olmadığı gibi toplumun ve sağlık çalışanlarının genel sağlığı için tehdit oluşturmaktadır. Normalleşme sürecinde bu uygulamalar kaldırılmalıdır.
- Filyasyon devam ettiği sürece ise:
 - a) Filyasyon gibi birinci basamak sağlık hizmeti olan bir sağlık hizmetinin kamuda ağırlıklı olarak dişhekimlerinde yürütülmesi, halkın ağız diş sağlığı hizmetini kamudan almasını engelleyen yanlış bir sağlık politikasıdır. Bu durum her fırsatta vurgulanmalı; kısa vadede farklı sağlıkçı gruplarıyla (pratisyen hekimler, aile hekimleri vb) dönüşümlü yürütmenin yolları aranmalı, uzun vadede ise birinci basamak sağlık hizmetleri gözden geçirilmelidir.
 - b) Gece vardiyasının kaldırılması talep edilmelidir.
 - c) Kişisel koruyucu ekipmanlar için kadın bedenlerine uygun üretim talebi içeren spot görseller oluşturulup sosyal medya aracılığıyla sorun görünür kılınmalıdır.

- d) Özellikle kadın meslektaşlarımızın dinlenme, hijyen, ulaşım ve yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. 24 haftanın altındaki gebelerin de idari izinli sayılması ve regl izni talep edilmelidir.
- e) Ek ödeme adaletsizliğine dikkat çekerek sağlık sisteminin temeline dinamit koyan performans sisteminden vazgeçilmesi talep edilmelidir.
- f) Ücretsiz izin ve rapor kullanma hakkının koşulsuz geri verilmesi konusunda çalışma yapılmalıdır.

• Tüm dişhekimlerinin odalara üye olması, sorunlara daha kısa sürede ulaşıp çözüm üretebilme konularında çalışmalar yapılmalıdır. Kamu çalışanı meslektaşlarımızın sorunlarına çözüm bulabilmek için onlarla iletişim kurulmalı, tüm kurumlarda, fakültelerde üyelerimiz, temsilcilerimiz etkin çalışmalıdır.

• Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dişhekimlerindeki yansımaları ortaya koyabilmek ve kadın dişhekimlerinin sorunlarını ele alabilmek için her odada kadın komisyonları kurulmalı, birbirleriyle iletişim içinde olmalıdır.

• Temsilde eşitliği, meslek örgütlerinde eşitliği, eşitlik sağlanana dek cinsiyet kotaları mutlaka gündemde tutulmalıdır.

• Çoğu zaman kadın olmaktan kaynaklı maruz kalınan şiddet ve mobbing ile mücadele için sağlıkta şiddet konusu her fırsatta vurgulanmalıdır. Sağlık çalışanlarına karşı şiddet uygulayan hastalara caydırıcı cezalar verilmesi konusunda girişimlerde bulunulmalıdır.

• Bağışıklık sistemi stres ile zayıfladığı için TDB Akademi programına çevrimiçi psikolojik destek konusunu eklenmeli; psikolog/psikiyatr/ilişki terapisti konuklar ile yayınlar yapılmalı, erkeklerin de katılımı sağlanmalıdır.

• Sağlık çalışanlarına duygusal destek vermek için gönüllülerce yürütülen mindful, şiddetsiz iletişim, nefes çalışmaları gibi ücretsiz çalışmalar duyurulmalıdır.

• Çevrimiçi buluşmaları arttırarak dertleşme, rahatlama alanları açılmalı, dayanışma ağları ve acil yardım hatlarını duyurulmalıdır.

• İletişim grupları genişletilerek sürekli hâle gelmelidir. Çeşitli kategorilerde ve il/bölge temsilcilikleri şeklinde düzenlenmelidir.

• Sosyal medyanın gücü daha etkin kullanılmalı, etkinliklere yüksek katılımı destek verilmelidir.

• Öncelikle meslek örgütümüzün sosyal medyası güçlü olmalıdır. 7/24 aktif ve hızlı rekless vererek toplumsal olaylarda söz söyleme imkânı, gündemde kendine yer bulma, görünür ve etkin olmayı sağlayacaktır.

• Basında her fırsatta sesimizi duyurmalı, bağlantılarımızı geliştirmeliyiz.

• Sadece kendi özelimizde gerçekleşen olumsuzluklara ve hak ihlallerine değil, toplumsal boyutu olan olaylara da reaksiyon verilmesi, bizim de yeterli kamuoyu desteğini bulmamızı sağlayacaktır.